

**Ronkoviczné Dr.habil.Faragó Eszter, egyetemdocens**

**Budapest**

## **Nőnevelés-kisgyermeknevelés2.rész**

### **150 éve volt a kiegyezés**

*Most, hogy a kiegyezés 150 éves évfordulóját ünnepeljük, számot kell vetni azzal, hogy ez a korszak a nevelés számára is progresszív fordulatot hozott.*

Azonban ennek taglalása előtt célszerű azt is meghatározni, hogy a magyar királyság milyen befolyással bírt, mekkora területet foglalt el, így a nevelés-iskoláztatás- kisgyermeknevelés hatékonysága mely régiókra terjedt ki. A kiegyezéssel Ausztria-Magyarország meghatározó állam lett, - bár Ausztria, Karinthia, Steyerország, Tirol, Salzburg, Csehország, Morvaország, Lengyelország részei (Krakkó, Galícia) Trieszt, Dalmácia a középkorban szintén a Magyar Királysághoz tartoztak.

Az új helyzetben, - 1867 után, Ausztria-Magyarországnak hazánk volt a legnagyobb, önkormányzattal rendelkező, összefüggő területe. Ásványi és természeti kincsekben határtalanul gazdag, terményeit egyre inkább feldolgozni képes, hiszen ipara lendületesen fejlődött. A főváros lakossága fokozatosan, dinamikusán nőtt, hamarosan egymillió polgárt számlált. Felsorolhatatlanok az építkezések, hidaktól, a kontinens első földalattiján át, gyárak, bérpaloták, kórházak és természetesen iskolák is. Így a magyar nyelv és kultúra szerepe, súlya nem csak a színházakban, színműírásban és a művészetek világában mérhető, hanem a gyermekek nevelésében is.

### **Köznevelés – kisdedová 1867 után**

A kiegyezés után a vallás és közoktatásügyi miniszteri tárcát báró Eötvös József vezette, aki a reformkori nemzeti és polgári művelődés egyik vezéralakja is volt. Második minisztersége idején is az átfogó művelődésügyi programja megújítására törekedett. Ennek sarkalatos pontja a népoktatás, - amelynek során célként a népesség 6-12 éves korú szeptének mindennapos iskolába járását szorgalmazza, „nemre, fajra, felekezetre való tekintet nélkül „Az általános tankötelezettség” - ről szóló felterjesztése törvényerőre emelkedett 1868-ban. Ez a törvény nyitotta meg a nők/leányok előtt a mindennapos iskolába járás, a tanulás lehetőségét. Természetesen a korábban már elindított, - magánszemélyek, felekezetek által fenntartott - intézmények megmaradtak. Ezeket az állam csak kiegészítette.

A gyakorlatban a kisdedová területén is ez történt. Magánóvoda/kisdedová elsőként 1828-ban indult, **gróf. Brunsvik Teréz** magánvagyonából alapította. A kiegyezés után az óvodaügy fejlesztését szorgalmazó társadalmi egyesület is megalakult, - **1874-ben Országos Kisdedová Egyesület** néven. Ezzel hazánkban is nagyobb figyelem irányult a hat éven aluli gyermekekre.

Tőlünk nyugatabbra német földön **Friedrich Fröbel** megalapozta az óvodapedagógiát. Felfedezte, hogy a játék elemi szüksége a gyermeknek. Kidolgozta a gyermek fejlődését elősegítő eszközök, játékok és a rájuk épülő foglalkozások sajátos rendszerét. A nyugati társadalmakban a polgári otthonokban már külön szobát találunk a gyermekek számára. Megindult a játékszerek iparszerű gyártása. A házi tanítók, nevelők szerepe megnőtt, akár idegen nyelven is tanulhatott a gyermek az

otthona falai között. A pedagógia egyre több érdeklődésre tarthatott számot a laikusok körében is. Társtudománya a pszichológia is jelentős teret nyert, neves pszichológiai iskolák indultak. A gyermek fejlődése, érdeklődése központi kérdés lett, főleg a skandináv térségben,- a századfordulón a pedagógiai témájú közlemények **az új századot „pedagógia évszázadának”** nevezték.

A kiegyezés utáni években az új tudományok itthon is elterjedtek. A kisdedováás, nőnevelés új, neves szakértőiről is számot adhatunk. (Zirzen Janka, Karacs Teréz, Veres Pálné...)

### **A kisdedováásról 1891-ben törvény is született.**

*„A kisdedováás feladata a 3-6 éves gyermekeket, egyfelől ápolás és gondozás által a szülők távollétében érhető veszélyektől óvni, másfelől rendre és tisztaságra szoktatás, valamint ügyességüknek, értelmüknek és kedélyüknek korukhoz mért fejlesztése által őket testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükben elősegíteni.”*

A hazai kisdedováás kiterjesztésével, tömegesedével párhuzamosan,- talán nem érdektelen azokat a más jellegű, tartalmú pedagógiai folyamatokat is áttekinteni, melyek a XIX.sz végén indultak Európában, és termékeny talajra találtak a magyar nevelés-oktatásban is. A kiegyezés utáni Magyarország nyitott volt és befogadó a modernizáció tekintetében azután is, hogy az újító miniszter, **Eötvös József** 1871-ben meghalt. A század végén hazánkban is megindult a gyermek tulajdonságait, sajátosságait, egyéni fejlődését sokoldalúan vizsgáló mozgalom, a – **P e d o l ó g i a**, vagy ahogy **Nagy László** nevezte a **gyermektanulmányi mozgalom**. Az induláshoz mindenképp hozzátartozik az, hogy megteremtődött **Ranschburg Pál** kísérleti pszichológiai laboratóriuma, 1899-ben. Ez lehetővé tette a gyermekek fejlődésében fellelhető különbözőségeek vizsgálatát. Egyik előadásában (1905.márc.) így fogalmazott, felismerve a gyermekek közötti belső érés differenciáit:

**„... az individualizálás tökéletes keresztülvitelét tartom követendőnek. Nem jelenti ez azt, hogy minden gyerek kénye-kedve szerint alakítsuk a nevelést, de hogy mindenikben kifejllesszük azt a jó hajlamot, melybenne van teljes mértékben, s amellet a gyengébb oldalak lehető erősítéséről gondoskodjunk.”**

Az új szemléleti mód tapasztalati anyagának, és sikeres módszereinek közzétételére elindult 1907-ben Nagy László szerkesztésével **A g y e r m e k** című lap. Itt volt lehetőség a pedagógiai, pszichológiai tárgyú cikkek közzlésére is.

Meglátták a sokoldalú nevelés sajátos eszközrendszerét a művészeti nevelésben is. A művészetpedagógia a gyermeki cselekvést, és önkifejezést állította előtérbe.

A pedagógusok képzése, a progresszivitás jól hatott a pedagógiai közgondolkodásra, és a polgárosodás pedig segítette a nevelési eljárások sokszínűségét.

A továbbiakban két pedagógiai koncepcióval érdemes foglalkozni, mely a 3-10 éves korú gyermekek nevelését új alapokra helyezte. Ez egyben azt is jelentette itthon, hogy az eddigi neveléstudomány német orientációjú voltát széles körű nemzetközi tájékozódással egészítette ki.

**Mária Montessoriolasz orvosnő** gyermekcentrikus pedagógiája nagy vitákat váltott ki szakmai körökben, ennek visszhangja áterjedt Európán kívüli területekre is.

Az orvosnő szintén a korszak fiziológiai,pszichológiai, pedagógiai kutatásaira alapozta rendszerét. Két alappillére: **a gyermeki aktivitás és a szabadság.**

Korszerű terek kialakítását tartotta szükségesnek, melyben a bútorok alkalmazkodnak a gyerekek testméreteihez. Az aktivitásra ebben a térben a gyermek fejlettségi szintjének megfelelő eszközöket helyezett el. Az érzékszervekre ható, sokszínű eszköz a látásra, hallásra,tapintásra, alak és színérzékelésre egyaránt fejlesztő volt, de a gondolkodás formálásában is segített. A zörgő dobozok, a

különböző anyagfélések, csengők, rudak közvetett célja az alapvető kulturtechnikák: írás, számolás, olvasás, rajzolás megalapozását, kifejlesztését szolgálták.

A doktornőnek közvetlenül magyar tanítványa is volt, **Bélaváry-Burchard Erzsébet**. Személyével, elkötelezettségével, tudásával a nőnevelés és a kisdedovás egyaránt gazdagodott.

Magánintézményében sikeresen alkalmazta, népszerűsítette, és a hazai nevelési eljárások körébe illesztette a Montessori-pedagógiát. A koncepció - más alternatív nevelési eljárásokkal együtt – reneszánszát éli, napjainkban is bizalommal fordulnak a szülők a Montessori-szellemiségű intézményekhez, szívesen bízzák gyermekük nevelését rájuk.

A másik nemzetközi sikert megélt alternatív koncepció a tízes évek végén indult Németországban, és **Rudolf Steiner nevével fémjelvezhető**. Hátterében az emberi létezés valódi lényege, a nevelés sajátos eszköze húzódik meg. Az **a n t r o p o z ó f i** ahét évenkénti fordulókra, fejlődési szakaszokra osztja az emberi fejlődést, melyek mindegyikéhez speciális nevelési eljárásokat rendel. Megítélése szerint az emberi élet 0-7 évig terjedő szakaszának hívószava az utánzás. Egyben ez a nevelés alapja is, a gyermek külső és belső fejlesztése a körülötte lévők tevékenységének utánzása, mintakövetése. Fontos a környezet kultúrája, a gyermeket körülvevő természetes környezet, ennek közvetlen megtapasztalása, és az abban való tevékenység. Ahogyan az otthonában, az intézményben is együttműködő, elfogadó szeretetteljes légkörben él, ebben a klímában utánzással tanul. A Waldorf pedagógia ezt preferálja, ezt tartja hatékonynak az első hét éves életkori periódusban.

Rudolf Steinernek is közvetlen magyar tanítványa volt, ő – **Nagyné Dr. Göllner Mária** – mint képzett Waldorf pedagógus nagy sikerrel alapított Budapesten intézményeket, de tevékenysége már a dualizmus kora utánra datálódik. Hatása azonban máig él, bár eredendően német nyelvterületen nyert teret, a nagyszámú magyar intézmény máig őrzi szellemiségét, és a **Vekerdy Tamás** által irányított pedagógusképző kurzusoknak napjainkban is számos hallgatója van.

### **Végül, összefoglalásként:**

Megállapítható az, hogy a dualizmus felívelő szakasza a neveléstudomány területén is virágzó, gazdag alapozást végzett, melyet a késői utódok - napjaink pedagógusai - visznek tovább. Tartalmilag, és az intézmények fenntartását illetően egyaránt. Remélhetőleg megteremtődik a polgári jólét és a források bősége is, melyet az egész társadalom élvezhet a jövőben. Napjaink családpolitikája így válik majd hasonlatossá a boldog békeidőkhöz.